

Danmark). I sidste Del af anden Bog er vi inde paa Aandskulturens Omraade; Forf. skjuler ikke det Indtryk af Foragtelighed, den kæmpende første Kristendoms sekteriske Intolerance skaber, og som f. Eks. Gibbon saa stærkt understreger, men han paaviser ogsaa de gode Sider ved Intolerancen. Fremstillingen af de filosofiske Skoler af Videnskabens og af Retorikkens politiske Rolle og af baade Filosofiens og græske og østerlandske Religionssystemers Indvirkning paa kristelig Dogmatik, Ritus og Mystik er aandfulde.

En social Historiker og Økonom læser Professor Nilssons Bog, taknemlig over en intellektuel Nydelse og med Sorg over den bekræftede Erkendelse af, at gode sociale Forhold er faa og forbigaaende og, at selv de bedste Institutioner hurtig korrumpes. Der er noget i det, jeg engang hørte en methodist London'er Præst (Dr. Parker) sige: Hvis Vor Herre vilde laane os Mennesker Himlen, vilde vi i Løbet af 50 Aar have lavet den om til et Helvede.

En Anmelder skrev i Svenska Dagbladet om Bogen: Det Indtryk en Lægmand har ved Læsningen af Professor Martin Nilssons Bog er Følelse af Glæde over, at et slikt Skrift kan publiceres paa det svenske Sprog. Jeg skal blot tilføje, at jeg vilde ønske Professor Nilsson var min Landsmand.

L. V. Birck.

L. TROTSKY: *The defence of terrorism*, George Allen & Unwin. London 1921.

Schultze-Delitzch var sikkert en pæn Mand, maaske bedre end de fleste; men jeg foragter ham stadig, ikke fordi jeg ved om noget ondt, han har bedrevet, men fordi Lasalles Haan mod ham fangede mit Øre i mine Studenteraar. Den, der læser Trotsky's Selvforsvar overfor gamle Kautsky, vil fyldes med samme Foragt for den tyske Veteran, sandsynligvis med Urette; men saadan er Virkningen, naar

Danmark). I sidste Del af anden Bog er vi inde paa Aandskulturens Omraade; Forf. skjuler ikke det Indtryk af Foragtelighed, den kæmpende første Kristendoms sekteriske Intolerance skaber, og som f. Eks. Gibbon saa stærkt understreger, men han paaviser ogsaa de gode Sider ved Intolerancen. Fremstillingen af de filosofiske Skoler af Videnskabens og af Retorikkens politiske Rolle og af baade Filosofiens og græske og østerlandske Religionssystemers Indvirkning paa kristelig Dogmatik, Ritus og Mystik er aandfulde.

En social Historiker og Økonom læser Professor Nilssons Bog, taknemlig over en intellektuel Nydelse og med Sorg over den bekræftede Erkendelse af, at gode sociale Forhold er faa og forbigaaende og, at selv de bedste Institutioner hurtig korrumpes. Der er noget i det, jeg engang hørte en methodist London'er Præst (Dr. Parker) sige: Hvis Vor Herre vilde laane os Mennesker Himlen, vilde vi i Løbet af 50 Aar have lavet den om til et Helvede.

En Anmelder skrev i Svenska Dagbladet om Bogen: Det Indtryk en Lægmand har ved Læsningen af Professor Martin Nilssons Bog er Følelse af Glæde over, at et slikt Skrift kan publiceres paa det svenske Sprog. Jeg skal blot tilføje, at jeg vilde ønske Professor Nilsson var min Landsmand.

L. V. Birck.

L. TROTSKY: *The defence of terrorism*, George Allen & Unwin. London 1921.

Schultze-Delitzch var sikkert en pæn Mand, maaske bedre end de fleste; men jeg foragter ham stadig, ikke fordi jeg ved om noget ondt, han har bedrevet, men fordi Lasalles Haan mod ham fangede mit Øre i mine Studenteraar. Den, der læser Trotsky's Selvforsvar overfor gamle Kautsky, vil fyldes med samme Foragt for den tyske Veteran, sandsynligvis med Urette; men saadan er Virkningen, naar

en Ildhu brænder gennem en Forfatters Skrift, man bliver Partisan for ham.

For dem, der er træt af dogmatiserende Marxisme, for dem, der er syg af moderne parlamentarisk opportunistisk Socialdemokrati, for dem, der aldrig hos dette ser Rekonstruktion og Forberedelse til det ny, men blot en ideløs Understøttelses- og Bestikkelsespolitik til Fordel for Arbejderne, for dem, der mistvivler paa en snæver Fagforingspolitik, der har arvet alle Mesterlaugenes Fejl, for dem — siger jeg — er Trotskys Bog som en Aabenbaring. Dette er mere end en Vision, den er et Forsøg paa at give en definit økonomisk Politik, ikke i Form af Endemaal, der mere eller mindre tilhører Utopia, men i Form af bestemte Opgaver, der den Dag i Dag skal løses af det russiske Proletariatet, om det vil bestaa. Bogen prædiker den absolute Samfundsdisciplins Lære: Du har Andel i Staten, det er Din Stat, siger Trotsky til Arbejderen; hvis du er doven, hvis du saboterer eller er en Drivert, saa er du Højforrædder: „Din Føde kommer ikke fra Himlen men fra dine egne Bestræbelser, jeg ved, at du af Naturen er et dovent Dyr, — thi det er Mennesket, og det kan vendes til det gode, vor Dovenskab gør os til Opfindere af lettere Arbejdsmetoder — men som Individ skal du arbejde, om nødigt, til Blodet springer dig af Neglene, for det I nu skal lave er ikke en idyllisk Pastorale, men ramsaltet Virkelighed, der lyder: producér, producér! og det ikke engang Nydelsesmidler, — endog Textilfabrikkerne skal indskrænkes, — nej Maskiner og andre Kapitalgenstande“. En Generation skal sulte, (som de engelske Arbejdere i 100 Aar sultede) for at skabe Kapital. Men denne Kapital er ikke Kapitalisternes, men Eders Børns. Trotsky lover intet — kræver blot, taler ikke om Ret, men om bitter Pligt, om en Generation, der skal slide Huden af Hænderne — ikke for sig selv — men for en Fremtid, ingen af dens Individier vil opleve, for en Ide, kun faa kan forstaa. Der er ingen snæver Fagmoral, ingen, „det er jeg vant til, og andet vil jeg ikke

gøre“, der er Taylor-Organisation, Betaling i Forhold til ydet Arbejde, Straf for Driveri, ja for Uduelighed, der er Arbejderbatailloner, organiserede militaristisk, der kan flyttes rundt paa Fabrikkerne efter hvad Nøden kræver, der er tvungen Udskrivning til Arbejde, der er Kravet om, at den dygtige skal være Chef, at efterhaanden som den teknisk dygtige gaar over til Sovjet, at de saa skal lede, ja lede absolut som den kapitalistiske Direktør — ganske vist under Mulighed for Afsked —; der er alt, hvad en doven og ideløs Arbejder ikke vil have — og som kun den, der tror og haaber, vil finde sig i. Det er en Appel til noget i Mennesket, vi aldrig ellers kalder paa, at hver enkelt skal ofre sig for en Ides Sejr.

Og det er mere end Theori, det er Anvisning paa Veje og Midler — ikke ud i det blaa, men til Dagens Gerning, som denne maa være paa Basis af Ruslands Elendighed og økonomiske Magtløshed, paa Basis af Lokomotiver, der er ødelagte, fordi man, afskaaret fra Kul og Olie, har maattet fyre med vaadt Træ, paa Basis af Industriens Desorganisation, paa Basis af, at den tekniske Dygtighed saboterede det ny System, paa Basis af at den ny Bevægelse straks fik sine Snyltere og Marodører, og paa Basis af indre Oprør støttede udefra — af Tyskerne som af Ententen, og paa Basis af en Blokade, der kvalte Landet. —

Der er noget stort i den brutale Aabenhed, den fornærmende Afdækken af Kendsgerninger, som Trotskys Taler til Storsovjettens Medlemmer indeholder.

Og saa Forsvaret af Terror — vi andre græder, og harmes; „hvad skal en Regering gøre, der vil bestaa, siger Trotsky, naar ydre Fjender har tusinde Venner bag Fronten“? Og med Haan nævner han blot det sidste Aarhundredes Eksempler paa hvid og rød Terrorisme. — De taler om det hellige Menneskeliv, siger han til Kautsky, men hvad skal vi gøre: Som Socialist har De selv prædiket Revolution; men kan Revolution tænkes uden Terror, naar de Magthavere, hvis Tid er omme, ikke godvilligt viger? Jern og

Blod! udbryder han med Bismarck. For os danske, der er vant til ikke at kalde en Spade for en Spade, men for et til Gravning anvendeligt Redskab, virker denne logiske Brutaltet ejendommelig. For os, der ikke har lært at tænke konsekvent, og for hvem streng Logik er et Sympton paa Sindsyge, virker denne Følgestrengthed i Slutningerne, denne hensynsløse Villen af Midlerne, som Maalet kræver, egentlig forfærdende. Enten han kynisk siger: ja, naar Pressen er forrædersk, standser vi den, som vi afskærer Fjenden hans Tilførsler; naar en Tillidsmand forraader os, skyder vi ham; at dræbe 1000 kan være det samme som at redde Millioner, eller én Mand til Styrer, der kan sine Ting, kan aldrig erstattes af et Raad af 10 Idioter, eller naar han priser Hæren og Militarismen som en ypperlig Ting og hævder, at de tyske Transportmidlers vidunderlige Præstationer under Krigen skyldtes, at baade Over- og Underordnede ved Banerne havde været Militære, eller naar han hævder, at hans og Bolchevikkens Maal er den socialistisk økonomiske Organisation og at da dette Maal er Frelsen, saa har Bolchevikkerne den Pligt overfor Verden, at holde Magten — koste hvad det koste vil — — i alle disse Fald vil man enten forfærdes over en næsten skæbnetung Logik og Sandheds-trang, eller gribes af Beundring over denne Hjerne; der vover at tænke en Tanke ud til dens forfærdende Konsekvens, ja til Grænsen af dens Karikatur og som fastholder Tanken og aldrig besværes af Ordet. Parlamentarismen er aldrig af nogen gammel-konservativ blevet haanet mere end af Trotsky, personlig Frihed, Pressefrihed, Ytringsfrihed og alle Liberalismens Skibbolether kastes til Side — for det, der for Trotsky staar som Maalet. Og husker man, at han og Lenin som de drivende Kræfter i et hungrende, desorganiseret, blokeret, boycottet og af indre Oprør ødelagt Rusland, et Rusland, der er Arvtager efter Zarismens Fallitbo, virkelig har stampet Hære op, har besejret 5 Fjendehære, har holdt Polen, Rumænien og Ungarn Stangen, har trodset Ententen, saa forstaar man, at man ikke blot staar overfor

et af de største Dramaer i Historien, men ogsaa overfor virkelig store Mænd — maaske Drømmere, Visionærer i deres Udsyn, men i Øjeblikkets Aktion under Hensyn til Øjeblikkets Krav store Organisatorer, store „Mændenes Herre“.

Trotsky haaner den liberale Opfattelse af Demokrati — det er ikke blot det parlamentariske, evneløse Skindemokrati, han haaner — det Demokrati, som Kapitalens Stormænd ikke foragter mindre end Sojvets Ledere gør det; men han selv er i sin hele Bog ikke et Øjeblik Demokrat i Ordets accepterede Forstand. Han tror ikke paa det næsten religiøse Mysterium, der er Basis for almindelig Valgret, at 100 Personer, der hver for sig er dumme og egenkærlige, bliver kloge og anstændige blot de gaar til Valgurnen sammen; han er Aristokrat af reneste Type, som Lenin er det, og som alle maa være det, der drømmer Drømme for deres Folk. En klog Mand sagde engang: Demokrati er først muligt den Dag, at det tillader de bedste og klogeste at regere — og det er Ledemotivet i Trotsky Bog: Ikke ved, men for Folket. Flertallet har ikke Ret, udbryder han, fordi det er Flertal; i den røde Armé er det de dygtigste Byarbejdere, der tager Førelsen; Smaabønderne faar kun Valgret, eftersom de opdrages til det ny System. Peter den Store, der vilde tvangsopdrage sit Folk, træder frem for os igen.

— — Det er underligt at læse en saadan Bog; — — man indsér saameget, at om intet Land lyves der saa meget som om Rusland, maaske fordi vi Vesteuropærer slet ikke forstaar disse Landstrækninger eller deres Beboere.

Det er sandsynligt, at de ny Herrer i Kreml ikke magter deres Opgaver, det er rimeligt, at der blandt dem er mange Svindlere, men om man end ikke qua Klasse-menneske, ja end ikke som den rationelle Skeptiker, en dannet Mand i vor Tid maa være, kan ønske dem vel — saa maa jeg som Sociolog, ja blot som videbegærlig, blaseret Tilskuer af den Storfilm, Forsynet nu drager over Verdensteatrets blanke Lærred, beklage, at Sovjet ikke har

faaet frit Spil til i Fred for Vesteuropa at experimentere og at lide deres afgørende Nederlag, beseglet ved deres Død, eller maaske at vise Begyndelsen til en Samfundsform, der skal virkeliggøre Solidaritetens Idé og gøre den modvillige Skabning, homo sapiens, til en uegennyttig Arbejder i en Idés Tjeneste, en Idé, hvis Sejr det i al Fald ikke er givet nogen nu levende Mand at opleve. — For Europa havde det været bedre om Sovjet havde faaet Lov at gøre Experimentet, sejre eller falde, føre Kampen mod indre Modstandere, mod Folkets Uvidenhed, mod den menneskelige Egennytte og mod Opgavernes Ubegrænsethed og Midlernes Utilstrækkelighed, — end at deres Nederlag skal være fremkaldt af vesteuropæisk Kapitalismes Intriger, Soldater, Subsidier og Ammunition. Ti falder Sovjet, kan disse Mænd sige: det var ikke vor Opgaves Umulighed, men Vesteuropa der fældede os.

Jeg hører til dem, der tror at Verdens Profit var større ved at Ruslands Regering fik prøvet sine Kræfter, end ved at europæiske Kapitalister fik deres i Rusland investerede Kapitaler reddede, — hvad de alligevel ikke faar, i hvem der saa end bliver Kreml's Herre.

Naa for os danske passer Trotsky ikke; vi kan næppe forstaa ham; nej maa vi saa bede om den veltalende Scheidemanns tanketomme og rare Almindeligheder: vi hylder ham, ikke fordi han fortalte os noget, vi ikke vidste, ej heller fordi vi var enig med ham — men af samme Grund som vi skiftevis hylder Dr. Nansen, Maximilian Harden, Dr. Cook, Roosevelt og en indisk Digter, der gengiver Platityder i sublim Form — fordi nu engang en Ravnekrogs Befolkning tror den skejer europæisk ud, blot den raaber Hurra for en Berømthed. Vort Bourgoisi vilde saamænd ogsaa hylde Trotsky, om han vilde optræde i Koncertpalæet — særlig hvis han talte russisk.

Saavidt hans Bog, der viser Vilje og Intelligens, begge skarpe som Rageknivens Ægg. Men af Bøger er det umuligt at se, hvorvidt Tænkeren og Propagandisten magter

at føre sin Vision ud i Livet, magter alle de 1000der Detailler, hvoraf Samfundsarbejdet bestaar, magter at faa andre til paa det enkelte at tænke Tanken videre og realisere den, eller om det blot er en gigantisk Experimentator, hvis Forsøg skal sætte en Verdensdel 200 Aar tilbage, i Stedet for 100 Aar frem.

L. V. Birck.

I. M. KEYNES: *A revision of the treaty*. 223 S. Macmillan & Co. London 1922.

Forf. kalder sin Bog en Fortsættelse, ja, nærmest et Appendix til „The economic consequences of the peace“, der udkom for to Aar siden, og som over hele Verden vakte en Opsigt, der sjældent er blevet et økonomisk Skrift¹⁾ til Del. Dette havde flere Aarsager, men nok især den, at de første 50 Sider gav en Karakteristik af President Wilson, Lloyd George, Clemenceau og Orlando, saa indgaaende som kun den, der som Forf. personlig havde deltaget i Forhandlingerne i Paris, formaaede det; men samtidig saa ætsende ondt som en Mand maatte skrive, der forudsaa hvilke Følger den af disse Statsmænd tilvejebragte „Fredstraktat“ vilde faa for Europas økonomiske Liv; Forf. havde da ogsaa trukket sig bort fra Fredsforhandlingerne som engelsk financier Sagkyndig. Men een Aarsag til: den, at Mage til kunstnerisk Evne har neppe nogen Sinde været set i et økonomisk Skrift. Dette gælder Fremstillingen som Helhed, men vel nok i Særdeleshed Billederne af de fire store.

Mærkeligt som disse Billeder er ganske vist intet i den nye Bog. Men mange kloge Ord om Politikere og

¹⁾ Bogen findes anmeldt her i Tidsskriftet 1920, S. 318.